

הלכות פסח סימן תכט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב שם]

ומכל מקום מצוה לכל אדם לעסוק בהלכות פסח שלשים יום קודם.

(4) וכן כתב השו"ע הרב (סי' ג) שכן שבזמננו אין מצוה כל כך המנהג שדורשים ברבים שלשים יום קודם החג, כיון שכתובות כל הלכות החג בספרים, לכך מצוה על כל אחד שילמוד בעצמו הלכות החג קודם החג, כדי שידע המעשה אשר יעשה.

[משנ"ב שם]

וכן פנה ע"מ.

(5) והוסיף הש"ל (מס' יומא פרק דרך חיים תוכחת מוסר אות רג), שבכל עת ראוי ללמוד את המסכת בשיש הנוגעת לאותו זמן, בפסח מסכת פסחים, בסוכות מסכת סוכה, בשבת שקוראים פרשת שקלים, מסכת שקלים, ובשבת שקוראים פרשת פרה, מסכת פרה, וכן על זו הדרך.

[משנ"ב סי' ג]

ומנהג נכון.

(6) ועני בר אורח המוקדק במצוות ורצוה להדר ולאכול רק מצה העשויה מקמח שנשמר משעת קצירה, כתב הפתחי תשובה שחייבים לתת לו קמח זה ממעות 'קמחא דפסחא', וכן עני שנהג בשנה הקודמת לאכול מצה שמורה דוקא, חייבים לתת לו קמח זה.

ולענין נר חנוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרע"א סי' ד"ה ואפילו), שאף על פי שגבאי צדקה חייבים לתת לעני נר להדליק, מימ אינם חייבים לתת לו אלא נר אחד בכל לילה, כדי שיקיים את עיקר המצוה, דהיינו מצוה נר איש וביתו, אבל אינם חייבים לתת לו נרות כדי שידעה מן המהדרין [וראה שו"ת משנת יעבץ אורח סי' ז מה שכתב בה].

[משנ"ב שם]

ויכולין בני קציר לכפות זה לזה לענין זה.

(7) ולענין נתינת 'קמחא דפסחא' מ'מעשר כספים', דעת הגר"ש ארי"ה (הליכות שלמה פסח פ"ב דבר הלכה אות ג) שהואיל ובזמננו אין סדר גביה קבוע ל'קמחא דפסחא', וגם אין סכום קבוע אותו מחייבים לתת, אפשר ליחנן מ'מעשר כספים', ואינו נחשב כפורע חובו בכספי מעשר, וכן דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני פסח פ"א סי' ב).

[משנ"ב סי' ד]

חטים לחלקן.

(8) והרצוה לקיים מנהג זה באופן המהדר ביותר, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני פסח פ"א סי' ב) שיתן לעניים אף את שאר צורכי החג, שלא החברה נתינת חטים וקמח אלא משום שזו הנתינה המועטת ביותר בה מקיימים מנהג זה.

וכן גבאי צדקה שיקבלו מעות עבור 'קמחא דפסחא', דעת הגר"ש ארי"ה (הליכות שלמה פסח פ"ב ארחות הלכה ה' 3) שרשאים לתת אותן לעניים גם עבור שאר צורכי החג, כגון לצורכי ביגוד וכדו'.

[משנ"ב שם]

ש"ל ד"ר נה מ'קמחא דפסחא' ט"פ.

(9) ובזמננו שאין כל אחד אופה מצות לעצמו, אלא נאפות הן במאפיות וכל אחד רוכש אותן מכספו, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני שם) שיש לתת לעניים מצות, והם יקחו בהן מצות, ובספר נהר מצרים (הל' פסח סי' א) כתב, שבזמנו היו נוהגים במצרים לחלק לעניים מצות אפוחות, לפי שצער דוא להם לטפל בטחינה ובאפוחות, וכתב שכן נהגו בעיר ירושלים.

סימן תכט

שאין נופלין על פניהם בכל ה'שן

[משנ"ב סי' א]

והוא הדין בשאר ימים טובים.

(1) אמנם בפורים, כתבו התוס' (מגילה ד, א ד"ה מאי) שאין דין זה נוהג, וכן בחנוכה, כתב בקונטרס חסדי אבות (סי' יז), נדפס בסוף ספר יבין דעת), שאין דין זה נוהג, ובטעם הדבר כתב, שאם בפורים שעיקרו מ'דברי קבלה' וקראוהו יום טוב, אין דין זה נוהג, קל וחומר בחנוכה, שאינו אלא מ'דבר' ואף לא קראוהו יום טוב, ולענין יום הכיפורים וכן החג הסוכות, דייק הפני יהושע (מגילה ד, א) מ'דברי התוס' שם (ד"ה מאי) שנוהג דין זה גם בהם, וכתב שלפי זה מראש חודש אלול צריך לדרוש מהלכות ראש השנה, ומס' אלול בהלכות יום הכיפורים, ומיד אלול בהלכות חג הסוכות, ותמה הפני יהושע שלא מצינו תקנה כזו, וראה מה שכתב המשני' להלן (סי' ב) בענין לדרוש בהלכות יום הכיפורים חג הסוכות בשבת שובה.

[משנ"ב שם]

ועל-כך פנים ימים טובים גופא, לכלי עלמא צריך לשאל ולדרוש בקל יום טוב בהלכותיהם.

(2) ואף לענין שבת, כתב השפת אמת (מגילה ד, א) שמצוה לדרוש בהלכות שבת בשבת, שהרי בגמרא (שם לב, א) למדו חקנה זו מן החתוב (וקראו כן מו' 'הדבר משה את מערי ח' אל בני ישראל', ואף שבת היא בכלל 'מועדי ה').

וכן בפורים, אף על פי שאין נוהג בו דין 'שואלין ודורשין' לי יום קודם לחג (ראה לעיל), כתב המשני' לקמן (סי' תרפ"ח סי' ט) שמימי ביום הפורים עצמו יש חיוב לשאול ולדרוש בהלכות היום, אלא שיוצאים ידי חובה זו בקריאת המגילה, אמנם כשהל פורים בשבת ואין קוראים את המגילה, כתב המשני' (שם) שחובה לשאול ולדרוש בהלכות היום [וראה מגילה ד, א ותוס' שם ד"ה פורים].

וכן בחנוכה, כתב הפני יהושע (מגילה שם) שמצוה לשאול ולדרוש בענינו של יום, וביאר, שאף על פי שפורים חנוכה אינם אלא מ'דבר' נולא היו בכלל תקנת משה רבינו ע"ה, מימ כל תקנה שתקנו חכמים כעין דאורייתא תיקנו.

ובראש השנה ויום הכיפורים, כתב המהרש"א (חידושי אגדות מגילה לב, א) שאין תקנה זו נוהגת, לפי שלא נתקנה אלא על ימים טובים הבאים בזמן לזמן, ויש להיזהר בהלכותיהם, אבל בראש השנה ויום הכיפורים שענינם עשיית תשובה, לא נתקנה התקנה, שהרי בכל ימות השנה יש לאדם ליתן את לבו לתשובה כמו בריה ויה"כ, אכן, במשנ"ב להלן (סי' ב) כתב, שבשבת שובה יש לדרוש מהלכות יום הכיפורים מלבד מה שדורש מענין התשובה, ומשמע בדבריו שיש לדרוש ביום הכיפורים גם מהלכות היום שלא מענין התשובה וכגון הלכות הצום והענינה, וכן הקשה הגר"ש קרליץ (חוט שני פ"א שעה"צ סי' יג) על דברי המהרש"א.

[משנ"ב סי' ב]

שלשים יום.

(3) וכעין זה כתב לקמן (סי' תל"ו סי' לב) לענין חמץ קודם הפסח, שכל שלשים יום קודם הפסח צריך אדם לעיין בכל שימוש שעושה בחמץ, שלא ישאר חמץ שלא ניתן להסירו בקלות.

ב פֶּאֶר הַגּוֹלָה

א (א) *שואלִין בְּהִלְכוֹת (ב) פֶּסַח קֶדֶם לַפֶּסַח (ג) (ד) שְׁלֹשִׁים יוֹם: הֵנָּה (ה) וּמִנְהָּ לַקְנוֹת (ד) חֲשִׁים א פֶּסַח ו

(ב) פסח. והיה שאר ימים טובים, ביח, מ"א, ח"י: (ג) שלשים יום. ומתחילין מיום הכורים עצמו, ח"י וידיההון, דלא כפרי חדש. ע"ש. וכן ביו"ט עצמו שזאלין דורשין בענינו של יום. ומקנהו שאין דורשין בחג עצמו. גם אין אנו דורשין שלשים יום ליום פסח

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

(א) שואלין בהלכות פסח וכו'. שהרי (ב) משה עומד בפסח ראשון ומזהירין על כל הלכות פסח שני. והוא הדין (ג) בשאר ימים טובים) נמי דורשין קדם לבן שלשים יום בהלכותיהן. ועין בבאור הגר"א שדעתו, דבשערת (ג) סגי מיס' א' בסיון. (ד) ויש אומרים, דהחייב שלשים יום הוא רק בפסח משום דיש בהן הלכות וכו', כגון טחינת חטים ואפיית המצות והגשלת פלים ובעור חמץ, שאלו אם אין עושין אותן בהלכותיהן קדם פסח לית להו תקנה בפסח: מה שאין כן בשאר יום-טוב די באינה ימים קדם. ועל-כל-פנים ביום-טוב גופא, לכלי עלמא (ה) צריך לשאל ולדרש בכל יום-טוב בהלכותיה^ה, וכדאיחא בסוף מגלה (דף לב): משה תקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג: (ב) שלשים יום^ה, ומתחילין (ו) מיום הפורים עצמו. ועכשו נוהגין לדרש בשפת-הגדול ונשאין ערב-פסח חל בו, דעו צריך להקדים בשבת הקודם ובשבת-שובה. והעקר להורות לעם דרכי השם, ללמד המעשה אשר נעשו, דהינו דיני הגשלה ובעור חמץ ואפיית המצה ושאר הלכות פסח, וכן בשבת-שובה לדרש לפניהם הלכות יום-הפורים ותגה-הפסח, לכך מה שדורש מענין התשובה, אבל אם זקנה הדרשה רק בספול או דרוש בעלמא, אין יוצאין בזה כדי חיובן. ומכל מקום מצוה לכל אחד לעסוק בהלכות פסח שלשים יום קדם^ה וכן בחג עצמו^ה ואחרונים: (ג) ומנהג וכו'.^ה הוא מנהג (ו) קדום מומן הגבאי, והוא דבר זה בירושלמי פרק קמא דבבא בתרא, (ס) ויכלין בני העיר לכפות זה לזה לענון זה^ה: (ד) חטים לחלקן^ה. ובמדינותינו המנהג לחלק לתן קמח, שעל-דיניהן מקרבא הנתת טפ^ה, וישעור הנתינה הוא כפי צרכו לכל ימי הפסח. וקשוט דאם הוא עני גדול ואין לו כסף לאפסת המצה, צריך לתן לו

המפרשים, ציין בתיאורם כי "הוא לא שאל את אחריו, והבאר הקדש" משמע המקור, דאין הפנה דוקא על יום הקדש, רק על יום הקדש של המזבח, שכן, כפי שמבאר במקום אחר, וכעין זה כתב גסרן הכ"ח "אלא שהוא סבב דלאחר שלמד שלשים יום קדש, שוב אין צורך ללמוד בתו בתו צצנו, ונראה אחרונים חולקין עליו והעיר מ"ט. והנה בחקיעוק העיר דבר ממש למרץ בנה קשית כל האחרונים, דאייתא בירושלמי פרק א דפסחים הלכה א: שואלין בהלכות פסח פסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בתו, בביתו יודע שואלין קדש שלשים יום, וכן אייתא גסרן בתוספתא למילה וזה לשון הפני משה שם: שואלין בהלכות פסח פסח, כל אחד ואחד בביתו, אבל בביתו יודע, שמתקצצין הרבה בבית המדרש ללמוד, שואלין קדש שלשים יום, וכן הפני משה שם גסרן כתב דהא דסוף פרק בני העיר שלא בביתו יודע קמרי, דהינו לכל אחד ואחד בביתו, והא דשלישים יום קדש הניו בבית העיר, וכעין כל משה דהינו בבית העיר: אמנם באלה ספר דברי החקיעוק ח"י לשונו: כינו דבש"ס דילין בנחה קומות (ופסחים ו') במגלה כי"ס ופסקה דירין "וי בעבודה וזה ח"י מ"ט המנהג בנה ו' סססם שואלין קדש שלשים יום, ולא לשמשי בתרא דוכא דלכו: בבית העיר: ואלא דלא קבירו לה דמי ל"ט דילין, וכן משמע בלורא האר"ה בעבודה וזה שם, וכן פסק הכ"ח דאשתי לכל אחד להתחיל ללמוד הלכות פסח מפריים, עד כאן לשונו, ובאמת בדברי הפני משה ח"ל שהעתיקתי מכאן דבריו.

(ב) נקרא: (א) רש"י בכמה מקומות ותוספות בקצת קמא המגלה דף ד ורש"ל, וכן הוסיף המגדא בעקם וסג"א מבכורות דף נח, וכן הוסיף המגדא פנים מירושלמי מפרש פקדן ג השקלים, ומכל מקום משמע בפסוק אחרונים דלענין יום טוב הוא רק מצד מנהגא (ענין בחוק יצחק אולתה בבה ופר"מגדים), אכן בבאבא הגר"א וכן בפר"ח ובמרו וקציעה משמע דיום טוב הוא פסח, עין שם, וכן משמע ברוקח: (ג) הנינו משום דבש"ס (ברכות ספ"ב ובי"מ דף פו) משמע ולא היו רגילים להתקבץ הקהל לפני כל גג לדרוש לפניהם בעלילות של הקהל רק שמי פעמים ולא בעצרת, ועל כן קראו חסידים בזה על דעת פרשני, עין שם: (ד) בתי יוסף: (ה) עין בחוק יצחק, ודבריו מבאר ברמב"ם פקדן ג מהלכות תפלה ח ה' והנה האחרונים רצו לומר, חלקה השולש מקלין בבה, משום שהוכיחו על קריאת התורה בענינו של יום, והצאנו לשון' הלכות פסח בפסח והלכות עצרת בעצרת משמע דהלכות מושב קאמר, מה שאמרו ומה שנקרא, וכן מוכח בילקוט רש פסות וקנהל, עין שם, וברמב"ם הנ"ל גם כן משמע להקרא דשני ענינים הם, עין שם: (ו) חזקוניק ויראדורן, וכן כתב הגר"א פ"ד: (ז) וכתב רמב"ם בספר יורה דעה חלק א' ה"ח סימן לו על לשון הרמ"א שכתב 'ומנהג' ולא מנהג דאמרי וירושלמי ח, ענין שם מה שכתב בזה, וקציעות דקריא אשכנזי (א) וכן הוסיף רמב"ם במענות ארבעה אם היו רגילים לקציעה עמות שנקראו בעצמם חטים או קמח למעשה, לכי קאמר רמב"ם חלק חטים המכר הנמצא: (ח) רבנו דניאל בסוף פ"ק (מגילת) משיב, עין מוכח מהמס' פסח ע"ה עין שם: (ט) עין שם.

4 בָּאֵר הַגּוֹלָה

ב טור ב' ק'ש' מ'א'
 כתיב וּבְמִסְכָּה סוֹפְרִים
 בַּפֶּקֶץ בְּתַרְגָּא, וְכֵן
 כְּתִיב הִרְאָנוּ סִימָן רַמָּה
ג בִּית יִסְרָאֵל ב' ק'ש'
 מִסְכָּח סוֹפְרִים
 שְׁמִינִי יְהוֹדָה פֶּרֶשׁ הַבִּיחַ
 יִסְרָאֵל שְׁתֵּהלְמִידִים
 שְׁמוֹתֵיהֶם לְהַחֲצוֹת
 בְּהַ"ב סְפָרִי נֶאֱלָל
 הַשֵּׁם וְכוּ' בְּרִלְמֵן סִימָן

השם וכו' קוללמן סימן תקפג גם בניסיון מחצית וכו' עכ"ל, וקבר כתב רמ"א בהנ"ה דמנהג

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[ג] יבית. עבדי. יצא מחב. שם עבודתה, אש שרף. טורי העיר נבדק. כבדני לצדק. חיים ויהי אחרי. אין לנבאם וטיה מאותה קציר למקום. כי הם ותנים בעינם. מי שגבר לעדנה תד' לי' יום קום תספת. שר לקח מזה חטים לעניים וקמח המ' ונ'ל דעני שאינו דר פה שלשים יום מ'מ מקנבים לקח לו מ'ד שכנה'מ' (ס' ניסן). מפני שריב נשיאים הקריבו ריב ימים וכל יום תהרצן (ו) ונשיא דמקנבים העצם. מפני שרצא דניסן איתקם וקנידו בו, עיש, עין (חל) ונאמר קח'מ' און קמין בו לשטות גם אין מקנבים קדש אחר ציה, שא"א ציה בעיש אחר מצות וחה' עישים, ובערב ריח ובערב תנחב אומרינו וחייו. רצי' שליה שיש לקרות בניסן כל יום הנשיא שלו, וקרי' פי' במעלה'מ' מ'מ מחזיר שפנה להתקפות בחיים מ'ד להתקפות בו לעדנת המספר, לכן כי' למענינו. ואם המנהג בשבת מענית'מ'לום והנהגה הפעית למענינו' בניסן, וחה'מ' כי' לחזש שהוא תענית דקריים כמ"ש סימן תקפ, וחה'מ' אש ה'ה ביום ראשון (יט), וחה'מ' ער'מ' אר. ומ"א אר. וחה'מ' קבוי דאין לתסמיר, דמענינו' שאלו דני: (ט) לתורה. למענינו' וזה חזק אפילו שיש' אסור לתקריבה. שבו שעות, (ט) מר'ריל: (יא) אסרי' ה'ג. המנהג של' להתקפות בכל איה, עמ"א.

בְּאוֹר הַלֵּכָה

וְצִלְפִּנְסִים בְּכִיתִי הַמִּדְּשָׁה בְּחִבּוּרֹת בְּנֵי אִישׁ חָיִב לִלְמֹד שְׁלִשִׁים יוֹם קֹדֶם
אֶף לְדַבְּרֵי הַיְחָשְׁלָמִי, וְכַמוֹ שֶׁכָּתֹב הַפְּנִימָשׁ: * יֵיב חֲדָשׁ. וְנוֹתֵנִי זֶה אֶף לְמִי
חֵיב, וְעַתָּה בְּשִׁעְבִּירִישׁוּבָהּ. וְדָן זֶה יֵיב חֲדָשׁ (ט) שֶׁנֶּאֱמָר עַם לִעֲנִי,
חֲבִיבִים לָתֵן לוֹ. וְכַתּוּב הָאֲחֵרוֹנִים בְּשֵׁם הַפְּנִימָק, דְּהֵאִידְנָא נִתְּנִים כֻּכֵּל
וְאִפְלוּ הָעַנִּי שָׂאֵין דָּר פֶּה שְׁלִשִׁים יוֹם, אֶף שָׂאֵין מִחֲבִיבִים לָתֵן לוֹ כֻּכֵּל
כְּדָרָךְ שְׂחִיבִים לָתֵן לוֹ פֶּה כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, מִזֶּהוּ שֶׁשִּׁי קְעוּדוֹת ל
קְעוּדוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּיִזְרְהֵדְעָה סִימָן רַנֵּי, עֵין שֵׁם: (ו) לָתֵן לְזֶה
וְשֶׁעוֹר הַתְּחִינָה צָרִיךְ לְהַצְרִיף עַל כָּל אֶחָד לְפִי מִנוּמְנָה⁽¹⁸⁾. וְאֵלֶּה הַמִּ
הַצִּיּוֹנִים נִשְׁוֹאוֹת לָהּ, וְכִשְׁמָהּ יִשְׁאֲרוּ (י) בְּדַמָּה וּבְרַעְיוֹנָהּ וְהָאֵל עֲלֵי
עֵין שֵׁם בְּפִירוֹשׁ רַשׁ⁽¹⁹⁾, וְהָאֵל גַּם כֵּן כְּעֵין זֶה⁽²⁰⁾: ב (ז) כֻּכֵּל חֲדָשׁ
הַקָּרָן הֵיחָד יוֹסֵטוֹב שְׁלֹו, וְעַרְב־פֶּסַח, וְיִמֵּי הַפֶּסַח יִפְסַח וְאִסְרוּ
(ח) 'צִדְקָתָךְ'. גַּם אֵין אֹמְרִים בְּחֲדָשׁ נִסָּן הֵיחָד רִצּוֹן שְׁאֲחֵד
שְׁאֲחֵדוֹ אֵין אֹמְרִים. וְהַפֶּלֶל, דְּצִדְקָתְהֵדִין וְצִדְקָתְךָ צִדְקָן וְרַחֲמוֹ וְ
אֵכֵל בְּעַרְב־רֵאשִׁי חֲדָשׁ וְעַרְב־חֲגֻלָּה אַחֵר חֲצוֹת אֹמְרִים צִדְקֵהִדִין⁽²¹⁾
עַד כֵּן עֲשֵׂה אֶת הַבְּנִיָּה⁽²²⁾ [אֲחֵרוֹנִים]: (ט) לְהַזְכִּיר בְּצִבּוּר. פֶּה
לְהַתְעַנּוֹת שְׁנֵי וְחֲמִשִּׁי וְשֵׁנִי, מִתֵּר לְהַתְעַנּוֹת בּוֹ לְדַעַת הַמַּחֲבֵר. וְיִמְנֹעַ
הֵינִי כֻכֵּל הַחֲדָשׁ נִסָּן, וְכֵן עָרֵב רֵאשִׁי חֲדָשׁ אֵין גַּם כֵּן אֵין מִתְעַנֵּין
בְּיוֹם הַפֶּסַח נוֹתְנִים לְהַתְעַנּוֹת אֶפְלוּ בְּרֵאשִׁי חֲדָשׁ נִסָּן⁽²³⁾ מִשְׁעֵם שִׁיבְעָא
צָרִיךְ לְמִיתֵב מַעֲנִית לְהַתְעַנּוֹת בְּחֲדָשׁ אֵין כְּדִי שִׁיכְפֹּר לוֹ עַל מַה שֶּׁהָאֵל
חִלּוֹם בְּשֶׁבֶת יוֹם־טוֹב וְרֵאשִׁי חֲדָשׁ וְחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד שְׁהָא צָרִיךְ לִישֹׁא
שְׂבִיחוֹת נִסָּן מַעֲנִית־חִלּוֹם, מִתֵּר לְהַתְעַנּוֹת לְיוֹם מִתֵּר בְּיוֹם רֵאשׁוֹן עַל
אֵם חֵל רֵאשִׁי חֲדָשׁ נִסָּן בְּאֶחָד בְּשֶׁבֶת וּבְשֶׁבֶת שְׁלִפְנֵי הַתְעַנָּה חֲצִי
בְּשֶׁבֶת⁽²⁴⁾ [אֲחֵרוֹנִים]: (יב) 'מִזְמוֹר לַיהוָה'⁽²⁵⁾. שְׁלֵמִי־יְהוָה הֵיחָד מִמִּי
פֶּסַח. וְשִׁפְטִימִין לְכִית־הַכִּנְסָה בְּעַרְב־פֶּסַח⁽²⁶⁾ כְּדִי שִׁיגְמֹר טְעוּדָתוֹ קֹדֶם

זכור, פן כתב

(ט) מן-אברהם וישא, ודוא וההירושלמי. וזה שפסקתי דאם דעתו נכד, כן כרחיב הגר"ז, ובפרט הגדלים מסמפס קצת בזה: (י) ואפשר פשוט זה תננו קדמונינו פסקת יותר תוארי גללים, שהיה זמן היות ולשכין מסדק וכל אחד הוא וביתו ברח שמתה, אין זה פסול לה' שהתננים יקרו או רעבים וצמאים, וצליקן נותנין לו קמח על כל ימי הפסח שישלם גם הוא לסדק רציאת מצרים בשמחה. ועוד טעם פשוט, דחמץ אינו רשאי לאכל, ופצה אינו מצוי בלידך להשיג לקנות, ואם לא יכינו לו על כל ימי פסח אפשר שישאר ברחם או יוכל לבוא לידי חלוקה, ומצאתי זה הטעם במשנה ירודה:

תרגום: 1 יום השנה לפטירה.

הלכות פסח סימן תכט

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ה]

בשליש יום⁽¹⁰⁾.

[משנ"ב ס"ק ח]

ומקלל, וצדוקי-הדין וצדוקי-הצדק ורחוקים וסמך ופני⁽¹⁶⁾.

(15) אמנם בשעת פטירתו של אדם גדול, כתב לעיל (סי' תכ ס"ק ד) ובשעה"צ שם (ס"ק ב) בשם הט"ז (שם ס"ק א), שבימים שהאיסור להספיד בהם אינו מדין התלמוד, כגון בליג בעומר בט"ז באב או בט"ז בשבט, אף שאין אומרים בהם תחנון, מ"מ מותר לומר בהם 'צידוק הדין', אולם בראש חודש חנוכה פורים וחדש ניסן, שבהם אסור להספיד מדין התלמוד, אף על אדם גדול אין לומר 'צידוק הדין'. ובשעה"צ שם כתב, שהא"ר שם (ס"ק ב) השיג על דברי הט"ז לענין חודש ניסן, משום שהאיסור להספיד בו אינו מדין התלמוד, ולדעתו מותר לומר 'צידוק הדין' על אדם גדול אף בחודש ניסן, והסכים השעה"צ שם לדבריו.

ולענין הספר על תלמיד חכם, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"א ס"ק ג) שיש להספידו אף בחודש ניסן, אלא שיאמר המספיד שמקצר הוא בדברים משום חודש ניסן, ושאל על פי כן דרי הוא מספיד משום כבוד התורה.

[משנ"ב שם]

וערב-הנפה אחר תצות אוקרים צדוקי-הדין⁽¹⁸⁾.

(16) אמנם הרמ"א לקמן (סי' תרפג ס"א) כתב, שאין אומרים 'צידוק הדין' בערב חנוכה במנחה. וכתב המשנ"ב לקמן (סי' תרע ס"ק יב) שיש שהולקים וסוברים שאפשר לאומרו, וכפי שסתם כאן.

[משנ"ב שם]

עד ע"פ ע"פ את המנהג⁽¹⁷⁾.

(17) ויש שנהגו לקרוא פסוקים אלו מתוך ספר תורה, כן כתב בשו"ת הר צבי (א"ח ח"א סי' סט), והוסיף, שמהגו של הגר"ה מצאנו היה, שבימים שקראו בתורה כגון בשני וחמישי ובראש חודש, מיד לאחר קריאת התורה היו קוראים את פרשת הנשיאים מתוך הספר שהוציאו, ושכן היה מנהג עתיק בירושלים, ושכמו שנהגו כן אין לשנות מן המנהג. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' קט) כתב, שמהגו של הגר"ח מצאנו היה לקרוא את פרשת הנשיאים לאחר התפילה גם בימים בהם היו קוראים בתורה, ומסיק שכן יש לנהוג.

[משנ"ב ס"ק ט]

דאין מזכירין התענית בצבור⁽¹⁸⁾.

(18) וכעין זה כתב לקמן (סי' תע ס"ק ב) לענין הזכרת 'ענג' ב'תענית בבורות', שאם יש מנץ של עשרה בבורות שמתענים, לכתחילה טוב שלא יהיה אחד מהם ש"ץ, שאם כן בחזרת התפילה יצטרך לומר 'ענג', ואין ראוי להזכיר תענית בחודש זה בציבור.

[משנ"ב ס"ק י]

נוהגים להקצות אפילו קראש-הדין וקין⁽¹⁹⁾.

(19) ולקמן (סי' תקעג ס"ק ז) כתב, שיש מקילים שאין ההתן מתענה בחודש ניסן, ובכל הימים שאין אומרים בהם תחנון. ולמעשה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"א ס"ק ג) שנהגו המשך במילואים עמוד 2

(10) ואדם שבשעת הלוקה הקמחא דפסחא עדיין לא עברו ל' יום מאז הגיע לעיר, אבל עד שיגיע הפסח יעברו ל' יום, דעת הגר"ש אלישיב (הליכות הנהגות על הלכות פסח) שחייב הוא לתת 'קמחא דפסחא'. מאידך, בספר זכרון אברהם (בינג-במברגר, ס"ק ד) הסתפק אם תלי הדבר בשעת החלוקה או בשעה שהגיע הפסח (וראה שם שהסתפק דן על העני והן על הנתן).

[משנ"ב ס"ק ו]

וענין בפר"מ-מגדים⁽¹¹⁾.

(11) שם (א"א ס"ק ב) הביא את דברי הא"ר (ס"ק ה) שכתב בשם שיירי כנסת הגדולה (הגה"ט אות ב), שגם תלמידי חכמים אף על פי שפטורים מלתת מיסים, מ"מ חייבים לתת 'קמחא דפסחא'. והעיר על כך הפמ"ג, שהשיירי כנסת הגדולה לא כתב אלא שבעירו נהגו כן, ויתכן שאין כוונתו שיש לנהוג כן בכל מקום (וראה כף החיים (ס"ק ז) שהביא דעות נוספות בנדון זה).

[משנ"ב שם]

פל אחר לפי קמנו⁽¹²⁾.

(12) ואף מי שאין לו כדי פרנסתו, כתב בשו"ת משנת יעבץ (א"ח סי' ז) שחייב ללוות כדי לתת 'קמחא דפסחא', שאף על פי שפטור הוא מליתן צדקה (כמבואר ברמ"א (יו"ד סי' רנא ס"ג)), מ"מ חייב הוא ליתן 'קמחא דפסחא', כיון שישוד חיוב זה אינו משום מצות צדקה בלבד, אלא אף משום מצות שמחת יום טוב, כמבואר ברמב"ם (פ"ז מהל' יום טוב הי"ז-יח) וז"ל: 'וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב וכו', וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שטרעל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו'.

והוסיף בשו"ת משנת יעבץ (שם), שמשום כך הביא הרמ"א את החיוב לתת מצות חייבים בהלכות פסח, שכן חיוב זה אינו מהלכות צדקה בלבד, אלא אף מדיני החג.

[משנ"ב שם]

ענין שם בפרוש רש"י⁽¹³⁾.

(13) בגמרא שם (סנהדרין לה, א) אמרו ש"כל תענית שמלינין בו את הצדקה, כאילו שופך דמים", ופירש רש"י שם (ד"ה כל), שהיו רגילים לחלק צדקה בלילי תענית, והיו עיני העניים נשואות לכך, ואם לא יחלקו אז את הצדקה, נמצאו העניים רעבים.

[משנ"ב שם]

והוא גם כן קצין זה⁽¹⁴⁾.

(14) ולענין האומללים והנרכאים הנמצאים בעיר ומתביישים לפשוט יד ולבקש צדקה, כתב לקמן (סי' תקכט ס"ק יז) שיש מקומות שנהגו שקודם יום טוב הולכים נבונים לבתי העשירים לקבץ נדבה עבור מרי נפש אלו, ואשרי האנשים שמושימים עין על זה, שמזכים לעצמם, ומזכים לכל אנשי העיר.

